

Türkiye'nin 2007 gündemi: Türkiye Ne Zaman Zenginleşecek?

Aralık 2006

Esen Çağlar
Ekonomi Politikaları
Araştırma Enstitüsü

Ozan Acar
Ekonomi Politikaları
Araştırma Enstitüsü

Haki Pamuk
Ekonomi Politikaları
Araştırma Enstitüsü

Türkiye'nin geçmişten bugüne ekonomik performansına bakıldığında, Türkiye ekonomisinin iyi yönetilmediği ve insanlarına yeterli refah artışını sağlayamadığı görülmektedir. Bu çarpıcı sonuca varmak için Türkiye'yi geçmişteki durumuyla kıyaslamak değil, Türkiye'deki kişi başına milli geliri Amerika ve Avrupa ülkelerindeki düzeylerle karşılaştırmak gerekmektedir. Bu kısa politika notu karşılaştırmalı bir perspektiften, Türkiye'nin görece ekonomik performansını değerlendirecek ve geleceğe dönük bir dizi basit senaryo analizi gerçekleştirecektir. Analiz sonuçları Türkiye'nin düşük büyüme, vasat büyüme ve yüksek büyüme oranları arasında bilinçli bir seçim yapmak zorunda olduğuna işaret etmektedir. Türkiye bu bilinçli politika tercihini ve bunun gerektirdiği reformları yapmazsa, 1990'ları kaybettiği gibi önümüzdeki on yılları da kaybedecektir. 2007 seçimlerinde ülke olarak karar verilmesi gereken konu ülkenin uzun dönemli ekonomik büyüme potansiyelinin somut stratejiler, reformlar ve eylem planlarıyla artırılıp arttırılmayacağı olmalıdır.

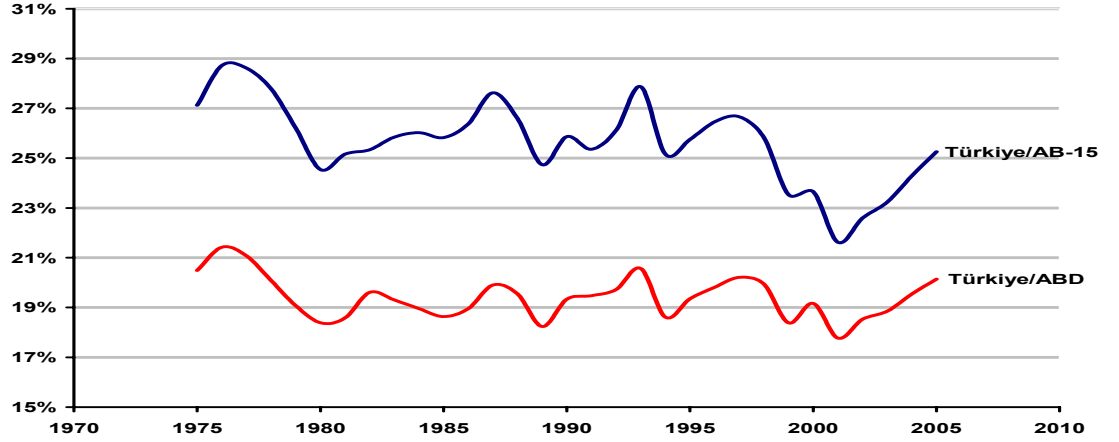
Gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin daha gelişmiş olanlara oranla daha hızlı büyümeleri beklenir. Ekonomik büyüme literatüründe "yakınsama" denen bu olgu gelişmekte olan piyasalarda ekonomik faaliyetlerinin getirilerinin olgunlaşmış (doymuş) piyasalardakine kıyasla daha yüksek olmasından kaynaklanır.¹ Bu teoriye göre gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş ülkeler gelecekte "bir gün" kişi başına milli gelir açısından birbirlerine yakınsayacaklar; aynı düzeye geleceklerdir.

Türkiye'nin ekonomik büyüme performansı, kendi halkına sunduğu yaşam olanaklarının artması ve çeşitlenmesi açısından en önemli parametredir. Türkiye'nin bu konudaki performansı nasıl olmuştur? Ülkemiz halkı bu performanstan kriz yılları dışında haberdar mıdır? Bu soruların yanıtı için Türkiye'deki kişi başına milli gelirin zaman içinde nasıl arttığına bakmak ve bunu gelişmiş ülkelere karşılaştırmak gereklidir. **Şekil 1** bunu yapmakta ve ortaya çok çarpıcı bir resim çıkarmaktadır. Gerek AB ülkeleri gerek ABD'ye kıyasla, görece zenginlik açısından Türkiye 1970'lerden günümüze herhangi bir ilerleme kaydetmemiştir. 1970'de Türkiye'de kişi başına milli gelir 1975'de AB-15'in %27'si düzeyindeyken 30 yıl sonra %26'sı düzeyindedir. Bir başka ifadeyle bir kuşaklık bir dönemde, Türkiye görece zenginlik açısından herhangi bir yol kat etmemiş, tam tersine gerilemiştir. ABD'yle kıyaslandığına, yine benzer bir tablo söz konusu olmaktadır.

¹ Bu konudaki çok sayıda çalışma arasında bkz. Barro, Robert J., ve Sala-i-Martin, Xavier. "Convergence." *Journal of Political Economy*, 100(2), 223-251.

Türkiye'nin 2007 Gündemi: Türkiye Ne Zaman Zenginleşecek?

Şekil 1: Türkiye'de kişi başına milli gelirin AB-15'in ve ABD'nin kişi başına milli gelirine oranı, 1975-2005, satın alma gücü paritesiyle

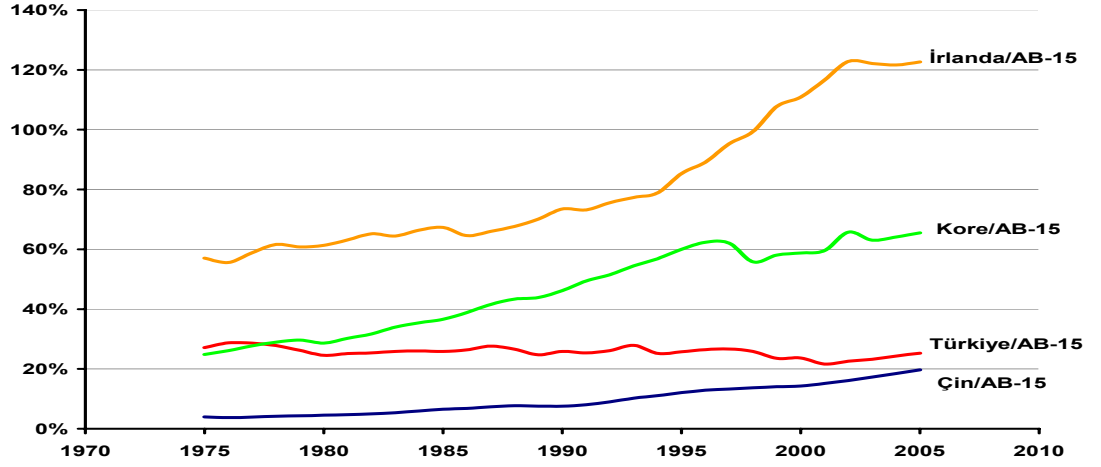

Kaynak: Dünya Kalkınma Göstergeleri, Dünya Bankası 2006

Türkiye'nin zenginleşmesi için hiç de iç açıcı olmayan sonuç ortadadır. Bu sorunlu performansı teşhis ettikten sonra sorulması gereken bir başka soru ise diğer başarılı ülkelerle ilgilidir. Zengin ülkelerin düzeyine yaklaşamamak, yakınsayamamak geliştirmekte olan ülkelerin kaderi midir? Şekil 2'deki ülkelerin performansı bu soruya açık bir yanıt vermektedir. Türkiye 1975-2005 arasındaki otuz yıllık dönemde yerinde sayarken, İrlanda, Kore ve Çin AB-15'in gelir düzeyine yakınsamak yolunda kayda değer bir performans sergilemişlerdir. 1975'te Türkiye'den de düşük düzeyde olan Kore'deki kişi başına milli gelir, 2005'e gelindiğinde AB-15'in %65'i düzeyine yükselbilmiştir. Çin de çok çarpıcı bir başarı göstermiş, 1975'teki neredeyse sıfıra yakın sayılacak %3'lük oranı, 2005'te %20'ye yükselterek bir milyar insanın görece zenginlik oranını AB'dekilere hızla yakınlaştırmış ve Türkiye'yle neredeyse benzer bir düzeye gelmiştir. İrlanda da üstün bir yakınsama başarısı göstermiştir. 1975'te AB-15'in %60 düzeyindeyken, kişi başına milli gelirini tempolu ve sürekli olarak yükselterek, AB'yi geride bırakmıştır.

Türkiye'nin 2007 Gündemi: Türkiye Ne Zaman Zenginleşecek?

Şekil 2: İrlanda, Kore, Türkiye ve Çin'in kişi başına milli gelirlerinin AB-15'in kişi başına milli gelirine oranı, 1975-2005, satın alma gücü paritesiyle

Kaynak: Dünya Kalkınma Göstergeleri, Dünya Bankası 2006

Şekil 1 ve Şekil 2, Türkiye'nin göreceli zenginliği açısından hiç de olumlu olmayan bir sonucu ortaya çıkartmaktadır. Türkiye'nin son otuz yıldaki performansına bakıldığında olumsuz bir sonuç görülmesine rağmen bir diğer unsur dikkat çekmektedir. Bu unsur ise Türkiye'de kişi başına milli gelirinin AB'ye ve ABD'ye yaklaşma hızının son dört yılda önemli bir ivme kazanmasıdır. Kişi başına milli gelir artışı, 1975-2002 arasında yılda ortalama %1.6 artarken, 2002-2005 arasındaki dönemde tam üç buçuk kat daha hızlanarak yıllık ortalama %5.7 oranında artmıştır. Son dönemdeki bu ivmenin, Çin ve Kore'dekine paralel seviyede olması önemlidir. O zaman, bugün sorulması gereken bir diğer önemli soru bir an önce gündeme gelmelidir. Türkiye son yıllarda yakalamış olduğu tempolu artış hızlarını sürdürebilirse, AB'deki kişi başına gelir seviyesinin yarısını ne zaman yakalayabilecektir? Bir kuşakta ülkemizi için zenginleşmek, Kore'nin ve İrlanda'nın bir kuşakta yapabildiğini yapmak mümkün olabilecek midir?

Şekil 3 bu sorunun yanıtını göstermeyi amaçlamaktadır. %3, %5 ve %6.5'lik² üç farklı yıllık kişi başına milli gelir artış oranının günümüzden 2050'ye kadar devam edeceğini varsayarak üç farklı senaryoyu değerlendirmek mümkündür. Bu senaryolarda bakılması gereken temel unsur, Türkiye'nin değişik büyüme hızlarında, yılda ortalama %2.7 büyüyen AB-15'in zenginlik düzeyinin yarısını ne kadar sürede yakalayabileceğidir. Türkiye'nin geleceğini kazanması veya kaybetmesi bu zaman diliminin uzunluğuyla yakından ilgilidir.

- **Yıllık %3'lük kişi başına milli gelir büyüme hızı:** Eğer, Türkiye vasat bir büyüme oranını devam ettirerek kişi başına gelir artışını yıllık ortalama %3 düzeyinde gerçekleştirirse ve Avrupa ülkeleri de son 10 yıldaki büyüme ortalaması olan %2.74 hızında büyürse, Türkiye'nin AB'ye yaklaşması, içinde bulunduğumuz yüz yılda hiçbir şekilde mümkün gözükmemektedir. %3'lük kişi başına gelir artışı, %1 oranındaki

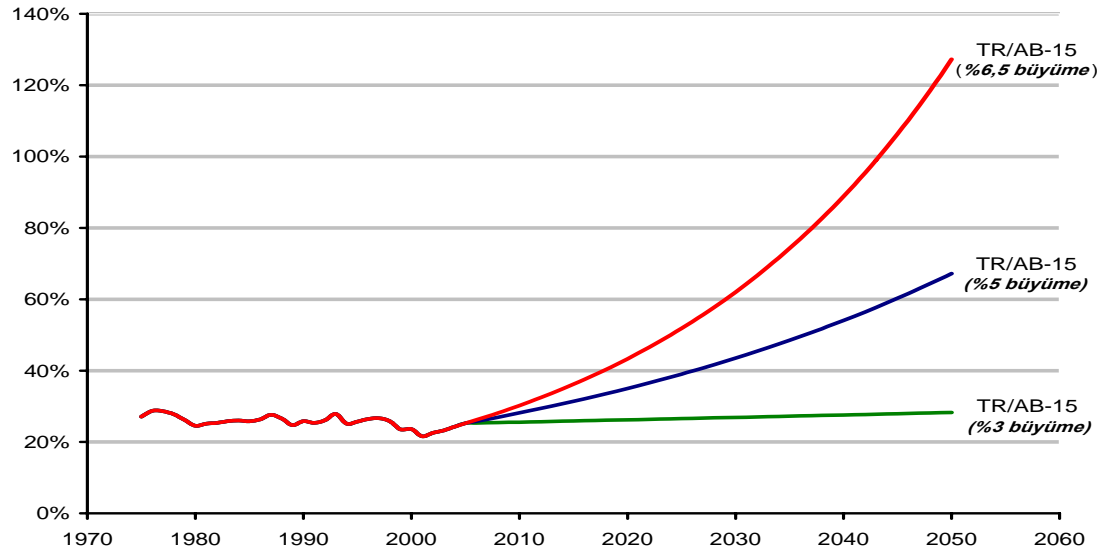
² Bir ülkedeki "milli gelir artış hızı" yaklaşık olarak "kişi başı milli artış hızı"yla "nüfus artış hızı"nın toplamına eşittir.

Türkiye'nin 2007 Gündemi: Türkiye Ne Zaman Zenginleşecek?

yıllık nüfus artışıyla toplandığında, yaklaşık olarak %4'lük bir ekonomik büyüme hızına tekabül etmektedir. Türkiye'nin uzun dönem ekonomik büyüme hızının %4 civarında olduğunu hesaba kattığımızda, Türkiye'nin tarihsel olarak alışıktır olduğu ekonomik büyüme hızıyla, AB ülkelerini hiçbir zaman yakalayamayacağı gerçeği ortaya çıkmaktadır.

- **Yıllık %5'lik kişi başına milli gelir büyüme hızı:** Eğer Türkiye %5'lik bir büyüme oranını devam ettirebilirse ve AB'nin de yılda %2.74 büyüyeceği varsayılırsa, Türkiye'deki kişi başına milli gelir, AB-15'in kişi başına gelirinin %50'sine 2037 yılında ulaşabilecektir. Kişi başına milli gelir artışının %5, milli gelir artış oranının da %6 düzeyinde seyretmesi durumunda, otuz senelik bir zaman diliminde AB-15' düzeyinin yarısına ulaşmak mümkün gözükmemektedir. Bu da Kore'nin 1975-2005 yılında sergilediği performansın bir benzerinin, Türkiye tarafından 2006-2036 arasında sergilenmesi anlamına gelmektedir.
- **Yıllık %6.5'lik kişi başına milli gelir büyüme hızı:** Eğer Türkiye yukarıdaki iki seçeneğin de ötesine geçip, kişi başına %6.5'lik bir milli gelir artış hızını yakalar, yani ekonomik büyüme hızını da yaklaşık %7.5 düzeyine çekebilirse, AB-15'deki kişi başına milli gelir düzeyinin %50'sini 2024 yılında yakalamak mümkün olabilecektir. Bu yüksek büyüme hızı 18 yıllık bir zaman diliminde sürdürüldüğünde, Türkiye'nin bu önemli kalkınma hamlesini gerçekleştirmesi mümkün gözükmemektedir. Bu varsayımlar altında, 2043 yılında ise AB-15'le Türkiye'nin kişi başına gelir düzeyi eşitlenmiş olabilecektir.

Şekil 3: Türkiye'nin yıllık %3, %5 ve %6,5'lik kişi başına milli gelir artış hızlarıyla AB-15'in kişi başına milli gelir düzeyine yakınsaması, 1975-2050, satın alma gücü paritesiyle

Kaynak: TEPAV hesaplamaları ve Dünya Kalkınma Göstergeleri, Dünya Bankası 2006

Türkiye'nin 2007 Gündemi: Türkiye Ne Zaman Zenginleşecek?

Sonuç: Türkiye bir an önce seçimini ve bunun gerektirdiklerini yapmak zorundadır

Yukarıdaki senaryolardan sonuncusu, Türkiye'nin yılda ortalama %7.5 büyümesini gerektirmektedir. Türkiye'nin son dört yıldaki tempolu büyüme performansı, bu oranların yakalanmasının hayal olmadığını göstermiştir. Esasen gündemde tartışılması gereken konu, bu büyüme performansının 2023'e kadar sürdürülüp sürdürülemeyeceğidir. Eğer yüksek tempolu ve sürdürülebilir bir büyüme hedefi seçilecekse, Türkiye bu hedefin gerektirdiklerini bir an önce yapmaya başlamak durumundadır. Makro disiplinin sağlanmasının yanında, birçok alanda reformların hızlı bir şekilde yapılması, eğitim seferberliğinin başlatılması, yatırım ve iş yapma ortamının iyileştirilmesi, işletmelerde ve işgücünde verimliliği arttıracak tedbirlerin alınması gibi çok sayıda adımın atılması hayati önemdedir. 2007'deki seçimlerde tüm bu alanlardaki alternatif somut stratejilerin ve planların değerlendirilmesi gerekecektir. Aksi halde, Türkiye'nin karşılaşacağı durum yukarıdaki şekillerde açıkça görülmektedir.